

Wzrastanie człowieka w godności, miłości i miłosierdziu, red. ks. Mirosław Kalinowski, Lublin 2005, ss. 340.

Najnowsza publikacja, opracowana w Katedrze Opieki Społecznej Paliatywnej i Hospicyjnej KUL, odwołuje się w swoim tytule do słów Jana Pawła II z encykliki

Redemptor hominis, w których Ojciec Święty umieszcza godność, miłość i miłosierdzie człowieka w odkupieńczej perspektywie stwórczej. W pierwszej części pracy odniesiono się do wielowymiarowej problematyki rozwoju człowieka. W części drugiej podjęto próbę sformułowania propozycji wspierania rozwoju człowieka w kontekście wielorakich uwarunkowań, stawiających go w centrum troski duszpasterskiej. Do uwarunkowań tych należy zaliczyć m.in. bezrobotność, ubóstwo, bezdomność, niepełnosprawność fizyczną i psychiczną. W tym kontekście nie sposób nie odwołać się do innej publikacji, również pod redakcją ks. M. Kalinowskiego, specjalisty w dziedzinie opieki paliatywnej i hospicyjnej: *Środowiska specjalnej troski. Wspólnie możemy im pomóc!* (Lublin 2003). Książka ta stanowiła pokłosie lubelskich Duszpasterskich Wykładów Akademickich, zorganizowanych w końcu sierpnia 2002 r. W recenzowanej tutaj pracy, zwłaszcza w jej części II, można odnaleźć wiele nazwisk autorów biorących udział w tych wykładach, co przekłada się także na dość konsekwentną kontynuację podjętej wówczas tematyki. Nie straciła ona nic ze swej aktualności, a jednocześnie, co widać w książce *Wzrastanie człowieka w godności, miłości i miłosierdziu*, autorzy artykułów dostrzegają we wspomnianych sytuacjach specjalnej troski szansę rozwojową, zresztą nie tylko dla osób dotkniętych cierpieniem, ale także dla tych, którzy przychodzą im z pomocą.

Optymistyczne spojrzenie na kwestię rozwoju osobowego wnosi artykuł M. Steudena *Wzrastanie psychiczne człowieka*. Można odnieść wrażenie, iż autor, choć nie wyraża tego wprost, podejmuje konsekwentną kontestację zdroworozsądkowego spojrzenia na pewne uwarunkowania życia człowieka, które powinny dyskwalifikować jego rozwój. Na podstawie przykładów opisu możliwości wzrastania psychicznego u osób chorych psychicznie (schizofrenia), a także u osób starszych dowodzi, że praktycznie żadne okoliczności życiowe nie stanowią ostatecznej przeszkody w tym rozwoju (s. 28-33). Stąd wniosek praktyczny, iż żadnego człowieka, zmagającego się z trudem rozwoju (sformułowanie charakterystyczne dla K. Dąbrowskiego), nie wolno marginalizować i pozostawiać bez pomocy przeciwdziałającej jego uprzedmiotowieniu i marginalizacji. Artykuł uznaje się za reprezentatywny dla całego tomu, ponieważ podobna wizja przyświeca pozostałym autorom, zwłaszcza tym, którzy w części II opracowania zmagają się z problematyką ludzkich ograniczeń i niepełnosprawności. Szczególnie radykalny „paradoks rozwojowy” uwidacznia się w odniesieniu do osób umierających, których sytuację opisał ks. Kalinowski. Pozorny paradoks zanika w konstatacji, iż to właśnie przed umierającymi otwiera się pełnia Tajemnicy Paschalnej (s. 331), w której Cierpiący i Zmartwychwstały Chrystus przemaga pozornie niepokonywalną samotność, towarzysząc choremu osobiście, co wyraża się w pracy zespołu hospicyjnego. Podstawową dla podjętych rozważań kategorią godności człowieka zajął się W. Chudy. Spośród trzech zdefiniowanych rodzajów godności: osobowej, osobowościowej oraz godności osoby, za właściwą dla poruszonego tematu uznał on trzecią z wymienionych (*persons dignity*, s. 86-87), jako niezbywalną i niezależną od zmiennych okoliczności zewnętrznych (osoby nieprzytomne, nie mogące się komunikować, dzieci nienarodzone, na równi z osobami aktywnymi zawodowo i odnoszącymi sukcesy).

Jednym z licznych atutów omawianej publikacji jest interdyscyplinarne ujęcie przedmiotu. Dzięki temu adresatami „podręcznika wzrastania człowieka” mogą być

zarówno specjaliści różnych dziedzin: psychologii, socjologii, teologii pastoralnej, moralnej, a nawet liturgiki, jak też – zwłaszcza w odniesieniu do artykułów z II części – praktycznie każdy człowiek. Zapewne nic lepiej nie łamie stereotypów na temat perspektyw rozwoju więźniów czy osób niepełnosprawnych, jak bezpośredni i osobisty kontakt z nimi. Zanim jednak do niego dojdzie, potrzebne jest życzliwe zainteresowanie, połączone z pewną dozą zakwestionowania swojego dotychczasowego stanu wiedzy (a może raczej niewiedzy?) odnośnie do poruszanego tematu. Czy resocjalizacja jest możliwa? Czy niewidomy może widzieć więcej niż ten, kto włada oczyma? Czy niepełnosprawny znaczy bezradny? Konkretnie odpowiedzi na te pytania można odnaleźć w omawianej lekturze; odpowiedzi te nie są łatwe, gdyż wymagają także osobistego zaangażowania Czytelnika, nawet za cenę... trudu jego osobistego rozwoju.

Dwie kwestie należałoby dodać do uwag redakcyjnych. Odnosi się wrażenie, iż artykuł Z. Kawczyńskiej-Butrym swoją szczegółową tematyką odstaje od filozoficzno-psychologicznego tła rozwoju człowieka zarysowanego w części I. Czy poruszana przez autorkę problematyka ubóstwa jako czynnika zaburzającego wielowymiarowe wzrastanie, nie harmonizuje bardziej z omówionymi w części II uwarunkowaniami bezrobocia i bezdomności? Wydaje się także, iż tylko w jednym artykule, autorstwa I. Niewiadomskiej, czytelnik może się zetknąć z wyeksplikowaną problematyką uzależnień jako czynnika stanowiącego wyzwanie dla rozwoju człowieka, w tym wypadku chodzi o narkomanię jako rodzaj regresji subkulturowej (s. 170). Być może problematyka uzależnień zasługiwałaby na obszerniejszą prezentację w omawianym zbiorze artykułów, chociażby w postaci określenia wspólnych dla różnych uzależnień mechanizmów ich powstawania oraz utrwalającej deformacji postaw, a także mechanizmów i duszpasterskich okoliczności rozwoju osób uzależnionych (Anonimowi Alkoholicy itp.). W ostatnim czasie bogatą dokumentację problematyki uzależnień zebrano w ramach dziesięciotomowej serii *Uzależnienia – fakty i mity* (Lublin 2004-2005), przygotowanej z inicjatywy Katedry Psychoprofilaktyki Społecznej Instytutu Psychologii KUL. W powstanie tej serii zaangażowali się niektórzy z autorów recenzowanej pracy, ze wspomnianą I. Niewiadomską na czele. Problematyka rozwoju osób uzależnionych, w świetle omawianego zbioru artykułów, pozostaje otwartą perspektywą badawczą.

Praca *Wzrastanie człowieka w godności, miłości i miłosierdziu* stanowi solidnie udokumentowaną teoretycznie i praktycznie inspirację dla tych wszystkich, którzy pragnąc dobra innym, nie zapominają o konieczności własnego rozwoju. Osadzenie publikacji w środowisku poszukującym konkretnych rozwiązań poruszonych problemów daje nadzieję na praktyczną, pastoralną realizację wyciągniętych wniosków.

Filip Krauze
Katedra Opieki Społecznej Paliatywnej i Hospicyjnej KUL